

Veldhoven c. a.

Beroek aan Veldhoven op 9 Augustus 1895; te ontlijten of te eten gevraagd door het Statenlid de Wit; bedankt.

Den 24 Augustus 1899 beroekt ik deze gemeente; ik reed van mijn logement te Lersel (bij de hinderen van Elst) naar Veldhoven; vandaar over Gjestel naar Lindhoven, alwaar ik een ontbijt besteld had in het logement „het Posthuis“; van daar naar Strijp; daarna over Lindhoven naar Gjestel; en ten slotte van daar terug naar het station te Lindhoven.

Van B. en W. vernam ik, dat werkelijke armoede in Veldhoven onbekend was. Over het algemeen ^{steelt} iedergerin een varken tot eigen gebruik; sommigen hebben twee of drie varkens, om op die wijze een spaarpotje te maken en tegelijkertijd eenig geld bij elkaar te krijgen. — Ongeveer de helft van de arbeiders de klasse zal gehuwd woen; de huur van een heel huis met 5 tot 10 aren land loopt van f 20 tot f 35. De woning bestaat dan uit drie kamers, met gelegenheid tot het houden van een varken en het stallen van een geit.

Te Veldhoven zijn vooral veel schaenmakers en linnenwevers; voor zooverre deze menschen in huis werken, zullen ze ± f 5 per week verdienen. Ze hebben dan genoeg vrije tijd aan zich, om hun land te bewerken, en daardoor voor eigen mondhoest te zorgen. — De sigarenmakers, en de linnenwevers welke op ^{de} fabrieken werken, verdienen iets meer, maar hebben geen tijd, om hun eigen land te bewerken, of an thuis veel te doen.

De geest van de bevolking van Gjestel Veldhoven is goed; voor een of drie lijk dat veel te menschen over; daer woen er een stuk of vijf opstokers, die zich telkens en telkens lieten gelden. Sinds er een nieuwe veldwachter kwam is de toestand veel verbeterd; hij houdt geen omgang met de bevolking; heeft daardoor veel prestige. Op enkele door hem opgemachte procesfen verbaal volgde eene veroordeeling door de Rechtbank te 's Bosch; daarmede is zeer veel geworven; nu laat de toestand te Veldhoven weinig meer te menschen over.

In 1899 werd door de Heeren Klaesjen en Castlejns uit Tilburg, en de med. Lersel, W. H. van Kreun, J. A. Hauwers,

Veldhoven c.a.

D. van Nensvoort en J. C. van Nuenen (burg.) uit Veld.,
hebben aldaar de steenfabriek de Zleyblaem geopend, ± 30
Z. A. beide werd door hen van de gemeente in publieke veiling
gekocht voor f 6000; men rekent 5 millioen steenen per
jaar te maken, nl. ± 15 000 daags; de steenen vallen niet
mede; de kleur deugt niet. Aan het hoofd der onderneming
staat van Nensvoort, maar deze heeft van de zwaak geen
verstand, volgens den burgemeester; de onderveinding zal hem
veel moeten leeren. — Aan deze fabriek werken winter
en zomer geregeld ± 40 man; zij hebben zwaren arbeid;
5 winters kunnen ze f 1. —, 5 zomers f 1. 25 daags maken.

Van de raadsleden woont er een in de kom; de wethouder
van Dommelen woont op Zanderwijk; een woont te Gleys,
2 op het Braek en 2 op Meereveldhaven; onder wie de burg.
meester van Nuenen.

Er bestaat eene coöperatieve roomboterfabriek met 17 deelen
deze werkt zeer gunstig; gemiddeld werd in het afgeloop.
pen jaar gemaakt 55 7/10 cent voor het pond boter, gemid.
eld werd voor iederen hoe f 107. uitgeteerd. — De fabriek
staat onder directie van den burgemeester, drie leden en
een secretaris. — Volgens B. en W. is de onderneming van
4 koeien voldoende, om tegelijkertijd 3 à 4 varkens en 1
kalf te mesten.

Op mijne audientie verscheen de pas gekleurde zoon
van notaris de Wit; deze is sinds bijna 2 jr cand. not.
Zij kwam mij te ontbieden vragen, waarvoor ik bedankte.
Daarna verscheen de pastoor met zijn kapelaan; de pastoor,
die sinds eenhalf jaar pastoor was te Barendonk, gem. Lerp, en nu
sinds 1 1/2 jr te Veldhoven staat, had niets bijzonders te
vertellen.

van Dommelen, een broeder van den wethouder v. Dommelen.
vroeg te zijner tijd eene vergoeding om schadelijk gedroef te
schillen; hij had 5 winters zoo veel last van de koeien, ver.
leden jaar had hij te verzoeken om eene vergoeding geraagd.

Ten gevolge van de opmerkingen, gemaakt bij mijn
bezoek aan Veldhoven in 1895, waren er vele verbeteringen
in de administratie aangebracht.

Veldhoven c.a.

Den 26 Juni 1903 kwam ik weer in de gemeente; ik was
over Valkenburg en Bergjeukerke naar het ziekenhuis gereden;
had daarna in Bergjeukerke bij de kinderen kommelde over ontbieden;
was toen naar Eerel gegaan; en van daar naar Veldhoven.

De redelijkheid van de bevaling is vrij goed; gedwongen humelijken
koren niet voor; onwettige geboden eedmin. — Het politierecht in
de herbergen heeft men niet veel last; wel zijn er nog al eens ver.
halen wegens openbare dronkenschap.

Bij de laatste raadsverkiezing heeft het erg gespannen; men
wilde den burgemeester en nog een lid van Meereveldhaven
laten vallen; de strijd ging uit van Zanderwijk, waar men een
harder weg wilde hebben terwijl men meende, dat de burg.
meester dieh tegen hield. — De burgemeester werd behooren;
het andere raadslid viel; men hoop, dat nu in 1903 de verkie.
zing zonder stemming zal aflopen.

De burgemeester van Nuenen woont op Meereveldhaven; wethouder
Kroppelmanns op het Braek; wethouder van Dommelen op Zan.
derwijk; van de andere raadsleden waren notaris de Wit, en
dien met de sigarenfabriek de Wit (gevoerd met schalen
makers, zoon van het hoofd der school te Kloogeloon) te Veld.
haven; — Wouters woont op Gleys; en v. d. Pluik te Kraanstraat.

B. en W. beproeven het, dat de laatste weg Westerhoven —
— Riethoven — Steensel, niet over Gleys naar Veldhoven
looph; dat zou volgens B. en W. veel beter zijn; dat zou vol.
gens B. en W. veel beter zijn, omdat de menschen die van
Bergjeukerke, Waterhaven enz. komen, en naar Lindhoven
maeten, dan geen omweg hadden te maken over Steensel,
dat zou hun drie kwartier gescheeld hebben. — B. en W.
meenden, dat de belangen van den molenaar van Steensel
onder Steensel, in casu te sterk gevoegd hadden; die mol.
naar zou meer geparenterd zijn dan den heer van den
burgemeester van Riethoven; daaraan zou dan het uoge.
men belang zijn opgeofferd!

Veldhoven heeft eene duale weide (40 pond) 5 H. A.
groot; het hooi is niet best; de boeren koopen het bijna niet.
Men doet het er nu niet heel veel meer van, om de weide
behoorlijk in orde te houden.

Er zullen 50 Protestanten in de gemeente zijn; met eendominie

Veldhoven e.a.

De inkomsten van de Protestante gemeente schijnen wel, daande te zijn; er is ten minste altijd een dominee. —

Dr Schröder uit Lindhoven is belast met doodschouwen en vaccinatie en wijzigt daarvoor f 200. — Alle week komt hij een dag in het liefdehuis; zij, die daar op zijn kliniek komen, worden behandeld tegen Lindhoven's tarief.

Er bestaat eenige gedwongen winstbelemmering in Veld., haren bij twee schaarfabrianten, slaeskeps en van den wildenberg; en te Meerendolhoven bij den linnenfabri., hant Leids. v. d. Meeren. — Tot ernstige klachten schijnt die gedwongen winstbelemmering tot nu toe geen aanleiding te hebben gegeven. —

Audientie bekend aan notaris de Wit; ook deze was van oordeel, dat de weg Westerhoven - Vriethoven niet te stemmen aan den bestaanden harden weg hard maken aansluitte, maar te Veldhoven, of nog beter, halfweg stemsel-Veldhoven bij de steenfabriek van den burgemeester. — De burgemeester zou daarop niet hebben durven aandrängen — om den schijn te ontgaan, dat hij zijn eigen belangen te zeer op den voorgrond schoof, tegen het algemeen belang in! Wel jammer, dat de weg niet op de goede plaats schijnt te komen!

Den 5 April 1904 kwam ik weer in de gemeente; ik reed er van uit Lindhoven heen, bezocht daarna terbel en eindelijk Dui zel., waarna ik naar Lindhoven terugreed.

Ik verleende audientie aan notaris de Wit, die niets byson ders te vertellen had en eenvoudig zijn opwachting kwam maken.

Welhouder van Dammelen woonde vroeger op Zanderwijk; hij is thans naar Veldhoven verhuisd; Veldhoven kreeg daardoor wel een overvloedig groot aantal raadsleden; in Meere Veldhoven, met ruim 40 zielen, is de burgemeester het enige raads lid.

Burgemeester zou gaarne zien, dat er een openbare school kwam te Meere Veldhoven. Voor eenige jaren heeft de raad daarvoor een buitengewoon rijks subsidie geverraagd, hetwelk geweigerd werd, omdat er slechts om 25 kinderen in

Veldhoven e.a.

Meere Veldhoven waren; thans zou een gebod tot f 50 zijn aangevraagd; de meijns uit Meere Veldhoven, die thans het liefdehuis te Veldhoven bezocht, zouden dan naar de openbare school te Meere Veldhoven gaan. Als dan het Meerehuis te Veldhoven nieuw werd opgebouwd, hetgeen noodig is, dan hoorden de beide gestellen van de gemeente iets.

Men klaagt ook het ongeregeld rijden van de trams; het schijnt, dat het tram personeel hetzelfde Lindhoven en Vriethoven dan mag wat het wil.

Door Vriethoven, lid van de Eyzendheids Commissie te Lindhoven, wordt persoonlijk toezicht gehouden op bij den bouw van woningen de bodemverbodening wordt nageleefd.

Met het Staatsbestuur wenscht men zich niet in te laten. De Sleide 11de bij legde voor de gemeente 5 fl. f. natuurweide aan welke binnenkort zullen worden opgesaaid.

Sterk aangedrongen op het aanleggen van een straat van exploitatie der gemeentelijke bezittingen; de zoon van den secretaris, volonair ter secretarie is de aangewezen persoon om het register aan te leggen; men moest hem daarvoor natuurlijk een belooning geven.

Voor eenigen tijd werden 110 fl. f. op langjen termijn voor 30 jaren verpacht voor f 15. — tot aanleg van natuurweide. De oude natuurweide wordt nog als zodanig onderhouden; het hooi wordt vooral gezocht door boeren van buiten de gemeente. In de gemeente gaat het landbouwbedrijf sterk achteruit: de boeren trachten niet, daarvoor verwallen er nog al enkele boerderijen.

Drankgebruik, vooral in bierhuizen, is nog al veelvuldig; drankmisbruik komt weinig voor; moraliteit van de bevolking is groot.

Om het liefdehuis te helpen tot stand komen, geeft gemeente gedurende 20 jaren f 360 per jaar aan de herwaanschool.

Er is thans te Meere Veldhoven een dokter gevestigd, de Meere maakers; — de heer Kasteleyns, ass die van burgemeester van Vriethoven, boerut voordat dokter een zeer nette villa. Als Kasteleyns zelf eens mocht komen te Vriethoven, zal de dokter wel uit de villa uitmaken.

De veldwachter wordt te corpulent; hij wordt daardoor minder

Veldhoven e.a.

geschied voor den dienst.

Den 21 April 1911 bezocht ik Weisel, Eersel en Veldhoven; ik ging per tram naar Weisel, alwaar ik mijn rijtuig vond, waarna ik den gelieven dag terugkeerde, en 's avonds naar Eindhoven terugkeerde.

M. en W. ontvingen mij op het nieuw gebouwde Raadhuis; het ziet er zeer goed uit, vooral de inrichting van de secretarie met gelegenheid tot berging van materiaal en stulpen, met brandklein en vaste kasten.

Door benoeming van burgemeester van Vroonhoven maect diens schoonzuster - Donkers - bedanken als wethouder, en wordt hij niet herkozen bij als raadslid bij de periodieke afkeding in 1911. —

Er is nog steeds wijving tusschen Veldhoven en Heereveld, hooven; de bevolking stak al 2 tot 1, de raadsliden als 6 tot 1. Men wil een havenweg tusschen Veldhoven, en Waak-Heereveldhoven; dat is meer een echte heestappelpel, omdat men van Heereveldhoven dien weg niet gaat. —

De Heereveldhoven werd een nieuwe nieuwe school gebouwd; het is nu wordt die geopend. —

Men is nu met staatsbeschikking in onderhandeling over een contract met den Staat in zake de exploitatie der gemeentelijke bezittingen; het zal er vermoedelijk veel van komen.

Het gemeentebestuur onderhaardt de waterleidingen goed, in tegenstelling van het Dommelbestuur, dat niet doet. —

Dr. Waegmakers is gemeente geneesheer; wethouder van Dommelen is veerts en houdt haericht op het stochten en de levensmiddelen.

Er zijn in de gemeente 150 schoenmakers, 40 sigarenmakers, 50 linnenwevers, de menschen wonen meest op hun eigen, hebben wat land, meden een varken, kouden en 100 geiten. Zij verdienen gemiddeld f 6. — in de week. —

Als ze getuurd wonen, dan bedraagt de huishuur f 1. —

De gest van de menschen is goed.

De steenfabriek de Kleyblaak maakt tegenwoordig goede steen

Veldhoven e.a.

Het graatden boeren vrij goed; zij trouwen te weinig, en woumen te veel met braers en rusters te samen; ze hebben daar een lui gemiddeld levenswijze. — Kroomboerfabriek werkt gunstig; 190 tot 200 koeien. —

De natuurweiden doen het goed; de financiële resultaten zijn gunstig voor de gemeente; de boeren zijn er heitengewoon medelgebaat. — Over dat van Kroomboeren nog bergemeester was, pachtte hij van Veldhoven 10 kl. A. voor f 5 op langten termijn (30 jaren) tot cranley van natuurweiden; het gaat hem daarmede zeer goed! —

Als die harde wegen naar Waalre niet tot stand mochten komen, dan moet men er fietspaden maken. —

Vooral wethouder van Dommelen is zeer tegen Heereveldhoven gekant; bergemeester van Vroonhoven tracht den vromden in het landje te houden. —

Den 20 Juni 1916 bezocht ik per auto van eed Eindhoven de gemeenten Veldhoven, Eersel en Weisel.

Het graat de industrie tegenwoordig gelukkig goed. Dit blijft mede uit de loonen, die van het werkloosheidsbeleid worden: 200 schoenmakers verdienen gemiddeld f 9; 50 linnenwevers gemiddeld f 8 tot f 8.50; 40 sigarenmakers f 12; hervult de steenfabriek arbeiders gemiddeld f 10. — zullen maken.

De menschen wonen veelal in eigen woningen; maeten zij heeren, dan betalen zij van f 1.25 tot f 1.50. — De moraliteit is goed; drankmisbruik komt niet veel voor, maar er wordt nog al getapt onder verpunning in 12 verloven.

De beschrijving van de exploitatie der gemeentelijke bezittingen was niet bijgehouden. Alleen van de 132 kl. A. bij het staatsbeschikking in ontginning zijnde gronden was een kaartje aanwezig.

De waterweiden heeft gemeente niet meer. Dit die te kunnen bevoelen, haert het water opzhanden worden, ten gevolge waarvan andere gronden waterschade hadden. Daar staan nog 300 mooie cennada's. — Gemeente heeft 34 kl. A. ontgonnen tot natuurweide

Veldhoven e.a.

en heeft nog vele gronden (ruisfelien wel 100 H. A.) die voor natuurweiden zeer geschikt zijn. — Gemeente verpacht nog al wat gronden op langere termijn (30 tot 40 jaren); de pachters moeten dan de gronden aanleggen. Gemeente bedingt dan van f 8 tot f 12 per hectare.

Het schijnt, dat er nog al wat water bewaard wordt onderhanden. N. en W. Waagden wel erg over het waterschap van de Dommel; maar ik kreeg niet den indruk, dat zij zelve behoorlijk zorgden voor Gender en Ruin.

De Oerle wordt een stoomsuivelfabriek gebouwd voor de gehueken Wintelre, Oerle, Veldhoven en Heereveldhoven.

De verhouding tusschen Veldhoven en Heereveldhoven schijnt tegenwoordig vrij goed te zijn; voor laatste naam afgekeurd ziele 2 leden in den Raad.

De oude wethouder van Dommelen maakte mij een aangename indruk; beter dan zijn collega, de sigarenfabrikant de Wit, uit wien geen woord uit te krijgen was.

De burgemeester heeft verheerd gedaan door zich tot gemeente secretaris te laten benoemen. In dezelfde vergadering, waarin hij benoemd werd, was hij f 300 voor een kleine hersecretarie; die werd hem natuurlijk geweigerd; toen f 200, ook geweigerd; en eindelijk f 100 welke hem ten slotte na veel oppositie verleend werd.

Den 5^{den} Augustus 1920 bezocht ik Veldhoven en Geldrop.

Er is groote woningnood; in 1919 werden 20 woningen gebouwd van f 4000; in 1920 vier en twintig id van f 5200. — Huurprijs respectievelijk f 3. en f 4.

Voor Heereveldhoven zitten thans drie leden in den Raad; een hunner is een werkmans (W. Baselmans).

H. O. Beernaer, in 1919 nog f 10.000.; in 1920 f 25.000. —

Het gaat goed in Veldhoven; het werkwolk verdient hoog loonen. — De armbesturen kunnen zich redde behalve in 1919 toen gemeente f 100 heeft moeten bijsprijgen in de kosten van depleging van een ziekte in het

Veldhoven e.a.

Antonius gesticht te Utrecht

Op de Waerenbank is f 100.000 ingelegd; daarvan is meer f 70.000 in Veldhoven geplaatst, en f 30.000 op de Centrale Bank te Eindhoven.

Op een spaarkas van den Volksbond is ± f 4000 geplaatst.

Als Veldhoven vereenigd zal worden met Oerle en Zeelst, hoort men, dat zulks spoedig zal geschieden, op dat door de onderscheiden gemeenten ~~geen~~ middelen, niet geen uit geven gedaan worden, dit anders wellicht ~~wezen~~ nagelaten; zoo is Zeelst bezig een woning van den secretaris te verbouwen!

De stoomsuivelfabriek te Oerle gaat goed; zij verwerkt de melk van 900 koeien. — Zij kostte met den inventaris ± f 64.000.; daarop is nu (na een 6 jarig bestaan) ± f 30000 afgeschreven.

De beschikking van het Staats boschbeheer gaat prachtig; 60 H. A. zijn geheel gered. Over een jr of vijf zijn alle epronnen beboscht.

Men is bezig het planbare distributienet voor de electriciteit aan te leggen; men begint met ± 1300 lichtpunten.

Burgemeester van Vaanhoven maakte mij een goeden indruk.

Den 7^{den} Augustus 1924 kwam ik weer in Veldhoven; sedert een jr jaark de vereeniging van Veldhoven, Oerle en Zeelst. Het gaat in deze vereeniging van gemeenten brievengevoer goed; ze groeien niet geleidelijk samen tot een gemeente, zoals ik meende; maar naar het eenstemmig oordeel van N. en W. zijn ze samen gepraaid.

Bij de Raadsverkiezing is er geen strijd geweest tusschen de gemeenten; Oerle heeft 2 raadsleden, Zeelst 3; Veldhoven 4 en Heereveldhoven 2.

Er werden 3 arbeiders tot Raadslid gekozen; een bedankte en werd vervangen door een boer.

In den Raad zitten 5 boeren, 2 brievengevoers (Zelst en Oerle) tevens boer; 2 arbeiders; 1 schoufabrikant (wethouder van Sambek); en een middenstander (Blauweel, een Protestant)

Veldhoven e.a.

In Veldhoven werden 48 woningen gebouwd; in Zeelst 12. In Zeelst komen nog vele woningen te kort. Ik heb opgeraden niet te snel in post te grijpen; de bouwkosten bedragen niet meer dan f 2500; daarvoor kan het particulier initiatief bouwen. —

De elektrificatie van de gemeente beantwoordt ^{nu} niet aan de verwachting. De exploitatie van het net te Zeelst levert winst op; maar die van het net te Veldhoven valt tegen. Daar is het net van den beginne af aan te groot gebouwd: de aansluiting van Heers kostte f 20.000 terwijl daar jaarlijks voor f 150 stroom verkocht wordt! — Desniettegenstaande verhoort men, dat het bedrijf zich dit jaar zal dekken.

Het archief van de drie gemeenten is geordend; het moet nog geïnventariseerd. Het is op ^{den open} zolder opgesteld; ~~het~~ er moet nog een planken zolderje boven getimmerd worden; boven dien moeten er nog gordijnen aangebracht worden voor de open kasten.

Het gemeentelijk besit is ontraagelijk groot; men meent ~~f 1200~~ ^{f 1263} hl. A. — Vlaaiweiden zijn er niet meer. Er zijn 60 hl. A. natuurweiden in eigen beheer; in erfs recht ruim 100 hl. A.; ± 600 hl. A. zijn bebost. Bij St. Raas boschbe. drijf zijn 132 hl. A. in aanleg. Voor een nieuw complex van 300 hl. A. was men in onderhandeling, toen de Staat, wegens het tekort op de begraafing geen nieuwe complexen meer wilde aanvullen.

Waterschade: langs de Linder geen schade, langs de Keen wel, langs de Dommel erg. Over het nieuwe waterschap ^{erf} het Comité van actie langzaam met N. en W. gesproken. Wethouder Govers, de brievenaar, der landbouwer uit Zeelst deed zich als een heftig tegenstander kennen. Ik slaagde er wel in, hem van het onredelijke, het onbillijke en het onjuiste van vele van zijn opvattingen te overtuigen.

Er is hier veel werkloosheid geweest; op een moment meer dan 500; — de kostwinnes, voor zoverre zij het noodig hadden, werden te werk gesteld; het grootste gebel doet op die manier dagelijks aan werk moest worden gezet.

Veldhoven

halpen, bedrag 93. Het Vrijk draeg 50% in de kosten bij; 56 hl. A. werden daarna bevest. Ten slotte kostte die werken, schaffing aan de gemeente niet zoo heel veel.